

Νοσοκομεία και Φάρμακα στο Βυζάντιο

Επιστήμες / Ιατρική - Βιολογία

Μανώλης Μιτάκης, Φαρμακοποιός, Κοσμήτορας Πανελληνίου Ενώσεως Φαρμακοποιών

[Προηγούμενη δημοσίευση: <https://www.pemptousia.gr/?p=173061>]

Η γέννηση του Νοσοκομείου στο Βυζάντιο

Οι Πατέρες της εκκλησίας μας, μετά την διατύπωση των θέσεων της Ορθοδοξίας για την φαρμακευτική αγωγή, αναζήτησαν τρόπους για να γίνει και έμπρακτη η στάση αυτή της Εκκλησίας, χτίζοντας ξενώνες για την ανακούφιση των φτωχών ασθενών, οι οποίοι -σε αντίθεση με τους ρωμαϊκούς ξενώνες- είχαν συστηματική και πλήρη ιατροφαρμακευτική υποστήριξη. Οι ξενώνες αυτοί διοικούνταν από τους επισκόπους ή από τους ηγουμένους των μοναστηριών. Η αρχή έγινε από τον Μέγα Βασίλειο, που ίδρυσε τα πτωχεία. Η συνεχής δημόσια προφορική και γραπτή εκθείαση της ιατρικής στα κείμενα του Βασιλείου και του Ιωάννου του Χρυσοστόμου, είχε ως αποτέλεσμα το συστηματικό κτίσιμο νοσοκομείων στο όνομα της χριστιανικής αγάπης και φιλευσπλαχνίας.

Η θεολογική θέση των πατέρων περί του θεμιτού της παρατήρησης και της εξάσκησης των ιατρών, όχι μόνο επανανέσυρε τα κείμενα του Ιπποκράτη και του Γαληνού, αλλά ανέδειξε και σημαντικούς ιατρούς, όπως ο Παύλος ο Αιγινήτης. Ένα από τα επιτεύγματα της βυζαντινής Ιατρικής είναι η πρόοδος στις χειρουργικές επεμβάσεις, με αποκορύφωμα την λιθοτομία¹⁷. Το Βυζάντιο υπερηφανεύεται ότι επί των ημερών του πραγματοποιήθηκε στα νοσοκομεία του η πρώτη στον κόσμο αναίμακτη εγχείρηση αφαίρεσης πέτρας, με την χρήση καθετήρα για την παροχέτευση της κύστεως, κάτι που στην Δύση έγινε εφικτό μόλις κατά τον 10^ο αιώνα.

Η χρήση φαρμάκων στα νοσοκομεία διευρύνθηκε, και μάλιστα με τρόπο που να μην εμποδίζει την διάχυση της γνώσης, όπως αποδεικνύει η πληθώρα καταλόγων φαρμάκων και φαρμακευτικών φυτών που μας είναι σήμερα διαθέσιμοι από την εποχή εκείνη. Στα βυζαντινά νοσοκομεία, αρχίζει η εγκατάσταση νοσοκομειακών φαρμακοποιών πολύ πιο νωρίς απ' ό,τι στην Δύση, στην οποία τα δύο επαγγέλματα δεν είχαν διαχωριστεί μέχρι το 1271. Το πιο χαρακτηριστικό βυζαντινό έργο από την σκοπιά του φαρμακοποιού είναι ο κατάλογος επιτρεπομένων φαρμάκων, ο οποίος περιγράφει και τον επιτρεπόμενο τρόπο παρασκευής τους (στις μέρες μας ονομάζεται φαρμακοποιία.) Προς τα τέλη του 13^{ου} αιώνα ο Νικόλαος Μυρεψός είχε συντάξει την φαρμακοποιία του με τον τίτλο «Δυναμερόν», που περιείχε περισσότερα από 2.600 φάρμακα. Το «Δυναμερόν» του Νικολάου Μυρεψού αποτέλεσε την βάση για τις ευρωπαϊκές φαρμακοποιίες μέχρι τον 17ο αιώνα.

Μια άλλη πρωτιά των βυζαντινών νοσοκομείων είναι ότι απέδειξαν έμπρακτα την

αξία του δικαιώματος της γυναίκας για ισοτιμία ως προς την ιατρική αντιμετώπιση. Ο Ξενώνας του Λιβός δεχόταν αποκλειστικά γυναίκες ως ασθενείς σύμφωνα με το τυπικόν του. Τέλος, στα βυζαντινά νοσοκομεία παρεχόταν συνεχιζόμενη ιατρική εκπαίδευση, κάτι πρωτοφανές για τα μεσαιωνικά δεδομένα. Το γεγονός της συντήρησης αυτής της ελληνογενούς στην πλειοψηφία ιατρικής γνώσης συνετέλεσε σε μεγάλο βαθμό και στην διάσωση μεγάλου μέρους της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και της ελληνικής γλώσσας. Και το γεγονός ότι όλα αυτά γίνονταν κάτω από την διοίκηση και ενεργό χρηματοδότηση της Ορθόδοξης Εκκλησίας, αποτελεί μίαν άμεση απόδειξη της εγκεφαλικότητάς της.

Αντίθετα, στην Δύση που, όπως είδαμε, η Ιατρική δεν ήταν αποδεκτή στον Μεσαίωνα, επικράτησε σχεδόν απόλυτο σκότος. Η χρήση φαρμάκων εθεωρείτο δεισιδαιμονία και οι χρήστες τους μάγοι και μάγισσες. Η όποια φαρμακευτική γνώση περιορίστηκε σε κάποια μοναστήρια και ποτέ δεν διαχύθηκε σε μαζικό επίπεδο. Την ίδια στιγμή που οι Ορθόδοξοι χριστιανοί είχαν καλά συνειδητοποιήσει τόσο την πίστη τους όσο και την ταυτόχρονη ανάγκη για χρήση φαρμάκων, οι χριστιανοί της Δύσης έπρεπε να περιμένουν την έλευση του Παράκελσου, για να υποψιαστούν ότι θα πρέπει να αντιμετωπίσουν τις νόσους με την χορήγηση φαρμακευτικής αγωγής. Ακόμη και οι οίκοι φιλευπλαχνίας τους ποτέ δεν εξελίχθηκαν σε νοσοκομεία όπως στο Βυζάντιο. Αλλά και τα καλύτερα νοσοκομεία τους ποτέ δεν έφτασαν την οργάνωση του Ξενώνα του Παντοκράτορος στην Κωνσταντινούπολη, που έφτασε να διαθέτει 5 φαρμακοποιούς. Όταν ο βασιλιάς της Σικελίας Φρειδερίκος ο Β΄ χώρισε με νομοθετικό διάταγμα το επάγγελμα του ιατρού από το επάγγελμα του φαρμακοποιού, δεν έκανε καμιά νύξη για τα νοσοκομεία, γεγονός που πιστοποιεί την έλλειψη ή την νηπιακή τους κατάσταση γύρω στο 1271. Στην δυτική βιβλιογραφία δεν παρατηρείται επίσκοπος με σημαντικές γνώσεις ή με άποψη επί του φαρμάκου. Στην βυζαντινή βιβλιογραφία ακόμα και ο Πατριάρχης Φώτιος ήξερε και χρησιμοποιούσε συνταγές φαρμάκων.

[Συνεχίζεται]

<http://bit.ly/2zDPBRL>